

Pestré povídky o lásce

18.8.2008 Literární noviny str. 10 Literatura
RADOMIL NOVÁK

Mastodont - vymřelý savec z třetihor s protáhlou hlavou, chobotem a dlouhými kly - toť v pojetí Věry Noskové esence předlistopadového společenského uspořádání a s ním spojených praktik manipulace s lidskými životy, deformace základních lidských hodnot či zasahování do intimních sfér života.

Svou nejnovější knihu „pestrých povídek“ s názvem *Ve stínu mastodonta* si Věra Nosková vydala ve vlastním nakladatelství. Některé z uvedených devíti krátkých próz už byly publikovány v různých periodících (Host, Marianne, ONA MfDnes) či v antologii *Povídky o ženách* nakladatelství Listen z roku 2007. Vesměs jsou jakousi variací na téma lásky: hrou na lásku, o lásku a s láskou, odvíjejí se v rychlém tempu vyprávění a nechybí jim patřičná gradace. Téma lásky přitom není v tvorbě Noskové ojedinělé, naopak tvoří nedílnou součást života její hrdinky Pavly z románů *Bereme*, *co je a Obsazeno*. Kromě toho hrají téměř ve všech povídkách hlavní roli ženy, a to různého sociálního statusu (dívky, matky, vdovy), přičemž do popředí zřetelně vystupuje jejich iritující neuspokojení z lásky: „Pořád s někým chodíme, načež se rozcházíme a spojujeme s kýmsi jiným, ale ten skvěle pasující k našemu tělu i povaze buď neexistuje, nebo pro hledání nemáme talent.“ Mužský part převažuje pouze v povídce poslední, i tam však zrcadlí pouze další typ ženy, typ oddané soudružky - mastodonta. Žádné novum čtenář nemůže čekat ani v autorčině stylu vypravování. Stále vyniká obrazností a barvitostí jazyka, hrou s jazykem, uměním ironie, humorné a groteskní nadsázky, vtipné a přesné pointy.

Povídkové příběhy se odehrávají „ve stínu“ onoho mastodonta, vyhynulého chobotnatce symbolizujícího společenský kontext doby nedávno minulé. Milostná problematika se na první pohled zdá být osvobozena od všech vnějších vlivů, protože se jedná o jednu z nejintimnějších oblastí lidského života, ale postupně zjišťujeme, že ani tady nevládne očekávaná svoboda. V některých textech to cítíme z kontextu či letmých narážek: „Byla totiž pionýrka jen naoko. Také její tatínek to nemyslel s budovatelskými romány upřímně. Sice ty srágoři, jak se ošklivě vyjádřila, opravdu překládal, ale přitom horoval pro nějakého západáckého Orwella.“ Jindy přebírá historie vedoucí roli a fatálním způsobem ovlivňuje lidské osudy: „Měnila se společnost, náhle posmívané hodnoty a priority klesaly ke dnu jak utopenci s mlýnským kolem na krku, vznikaly nové režimy, národové jásali, co vyhnulo a nepěkně páchlo, skončilo konečně v popelnici a jen maloučko se přitom zabíjelo.“ Kompozice knížky zachovává kromě pomyslné časové chronologie (končí se rokem 1989) také jakési triády: úvodní tři povídky tvoří milostnou triádu (hlavní roli hraje dívka), další triáda je „mateřská“ (v centru pozornosti je role matky) a poslední triádě dominuje statut vdovství. S měnícím se sociálním statutem sledujeme i proměny ženství, touha po lásce a naplnění je však konstantní.

Dívky, matky, vdovy

V první povídce, nazvané *Mezní léto*, se setkáváme s kontrastem mezi přirozeností dospívání a nepřirozeností prostředí a doby, což se projevuje i ve srovnání české a švédské mládeže na pozadí kulturních a sociálních rozdílů. Další dvě povídky (*Chovatelé*, *Přískoky k lásce*) sdílejí s tímto textem stejné motivy (bezstarostné léto, láska versus sex, hra s láskou) a jsou napsané v podobně svižném tempu. Hrdinkami jsou emancipované ženy propadající svým touhám a představám („Lásko, kde se poplakuješ? Jsem tvá zápalná šňůra.“), prožívají první vytržení i zklamání. Připomíná nám to tak trochu „dívčí čtení“. S uvedenými charakteristikami se ovšem nesetkáváme poprvé. Povídky působí jako vytržené z předchozích románů. Nosková tak i tentokrát přesvědčuje o tom, že stále „dopisuje“ svůj životní román, stále nově variuje existenciální téma vztahu člověka a společnosti, člověka a lásky, neustále své hrdiny podrobuje procesu poznání a sebepoznání.

Druhé triádě příběhů vévodí vztah rodičů a dětí, otázky mládí a stáří a opět různé pohledy na lásku, tentokrát i mateřskou v konfrontaci s láskou mileneckou. Z banality povyšuje příběhy do obecné platnosti jistá směšnost, absurdita i prvek náhody: „Radši ať je to malinko prolhané melodrama, než aby někde vystrčila hlavu pravda o náhodnosti tohoto příběhu, o směšnosti a láci toho daru.“ Setkáme se jak se strategií milostné hry - vábením, dvořením, natřásáním peří, něžnostmi (Svičková u panicovy matky), tak s generační výpovědí laděnou do humorné pointy (*Přezdívky*).

Zatímco dívku charakterizuje odhodlání a matku vyrovnanost, statut vdovy je v povídkách Noskové doprovázen samotou a skepsí. Láska je tady konfrontována se zradou, doprovázena trpkostí, lítostí i nepřijemným prozřením. Představy se míjejí s realitou, touha po blízkosti a překonání samoty vychází

naprázdno (Falešný Mičurin). V posledních povídkách sledujeme spíše odvrácenou tvář lásky, selhávající životní strategie, smrt partnera, která je spíše než bolestí vysvobozením a cestou ke svobodnému počínání (Dvě vdovy). Variací na lidskou svobodu (další nosné téma Noskové) je poslední povídka Ve stínu mastodonta, kde vystupuje do popředí společenský kontext. Společně s hrdinou prožíváme zlomové období okolo roku 1989, kdy nově nabytá svoboda přináší po přirozené euforii také deziluzi a rozčarování: „Dříve po něm šlapali tamti, v čele s jeho bábou, teď se má nechat urážet od těch druhých?“ Příběh tedy není jen ukázkou soužití dominantní ženy a soudružky v jedné osobě se slabošským manželem, ale můžeme jej taky vnímat jako metaforu doby - „ubohých poměrů ve stínu mastodonta“. Odtud také pochází název celé knihy i odkaz na zdánlivě neviditelné, ale ve skutečnosti živné podhoubí celého života společnosti - poměry, které deformovaly životy mnoha lidí. Nové povídky Věry Noskové její čtenáře nezklamou v tom smyslu, že jim nabídnou inteligentní četbu, dynamicky vyprávěné příběhy ilustrující dobu a variující odvěké téma lásky. Připomenou se jim přitom střípky z obou generačních románů, předvede se vzorkovnice lidských charakterů hnětených dobou světlých zítřků. Dohromady však k žádnému překvapení nedojde: nedočkáme se nového tématu ani jiného úhlu pohledu nebo odlišného způsobu vyprávění. V poslední povídce autorka mimo jiné píše, že „láska prchá, když chybí tajemství“. Vztáhneme-li tento výrok na její tvorbu, pak bude možná zájem čtenářů opadat, přestane-li být v příbězích Věry Noskové přítomno právě ono tajemství. Její poslední povídky, byť pestré a zábavné, představují v dosavadní autorčině tvorbě spíše jakési stagnum intermezzo. Co bude následovat v zamýšleném třetím pokračování románové trilogie, možná nebude velkou hádankou, nechejme se však překvapit.

Věra Nosková: Ve stínu mastodonta. Věra Nosková, Praha 2008, 137 stran.

Foto popis| Jak temný stín na nás ještě dneska může vrhat mastodont dob minulých?

Foto autor| Foto archiv LtN

O autorovi| RADOMIL NOVÁK, Autor působí na katedře českého jazyka a literatury **Ostravské univerzity**.
